

บทความวิจัย (Research Article)

รูปแบบจังหวะกลองโกร๊ก “เพลงไม้สี่” วงมั่งคละบ้านกองโค

ตำบลกองโค อำเภอฟิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์

The Rhythmic Pattern of the Grok Drum in the Song “Mai Si” of
Mangala Band of Kong Ko Village, Kong Ko Subdistrict, Phichai
District, Uttaradit Provinceนพพล พันธุ์เพชร^{1*} กมลธรรม เกื้อบุตร¹ ณัฏฐนิช นักป๋²ณัฐกาญจน์ ธรรมจันทร์³ และอวิรุทธ์ สระทอง⁴Nopphadon Phanphet^{1*}, Kamontam Kuabutr¹, Nattanit Nakpee²,Nattakarn Thammakhan³ and Awirut Srathong⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษารูปแบบจังหวะกลองโกร๊ก “เพลงไม้สี่” วงมั่งคละ บ้านกองโค ตำบลกองโค อำเภอฟิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการดำเนินการวิจัย คือ การวางแผนงาน การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและข้อมูลภาคสนามเพื่อวิเคราะห์รูปแบบจังหวะกลองโกร๊ก วิเคราะห์ห้บทบาทหน้าที่ของวงดนตรีมั่งคละต่อพื้นที่ชุมชน ผลการวิจัยพบว่า เพลงไม้สี่ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ส่วนเกริ่นเพลง 2) ส่วนเริ่มเพลง 3) ส่วนตัวเพลง และ 4) ส่วนท้ายเพลง ซึ่งรูปแบบจังหวะกลองโกร๊ก มี 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 การตีจังหวะยก แล้วต่อด้วยการตีสลับมือ 3 ครั้ง ในสัดส่วนโน้ตเชบิต 2 ชั้นในส่วนท้าย รูปแบบที่ 2 การตีไม้สลับกัน 3 ครั้งแต่จบที่จังหวะยกในกลุ่มโน้ตนั้น รูปแบบที่ 3 การตี

^{1*} สาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Western Music program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

² ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Department of Music, Faculty of Humanities, Naresuan University

³ โรงเรียนบ้านดงเดือย

Ban Dong Dueai School

⁴ นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

*Corresponding author; email: nopphadon.p@psru.ac.th

(Received: 7 November 2022; Revised: 13 May 2023; Accepted: 3 June 2023)

เป็นจังหวะยก แล้วสลับไปตีเป็นกลุ่มโน้ตด้วยสัดส่วนความถี่ของโน้ตให้ได้ 4 ครั้งให้จบในจังหวะยก ซึ่งทั้ง 3 รูปแบบเน้นจังหวะยกเป็นหลัก พัฒนาลักษณะจังหวะโดยเพิ่มโน้ต จาก 1 เป็น 3 และ 4 รูปแบบจังหวะกลองโกร๊กใช้ทั้ง 3 รูปแบบจังหวะมาบรรเลงซ้ำไปซ้ำมา ใช้ลูกเล่นซ้ำ ๆ ปรับส่วนของจังหวะเล็กน้อย แต่ไม่ซับซ้อนจนเกินไป เพื่อใช้บรรเลงในพิธีกรรมที่มีเวลานาน ซึ่งจะส่งผลให้นักดนตรีสามารถบรรเลงได้โดยไม่เหนื่อยและเมื่อยระหว่างการบรรเลงดนตรีม้งคละ และจังหวะยกที่ไม่ซับซ้อนทำให้เห็นเอกลักษณ์ของรูปแบบกลองโกร๊ก วงม้งคละ บ้านกองโค ว่ามี ความเรียบง่าย สนุกสนาน ไม่ยาก แม้ยุคสมัยจะเปลี่ยนไป แต่วงม้งคละบ้านกองโคยังคงยึดถือความเรียบง่ายให้เอกลักษณ์ที่คงไว้สืบไป

คำสำคัญ: ม้งคละ กลองโกร๊ก รูปแบบจังหวะ

Abstract

The objective of this research is to study the rhythmic patterns of the Grog drum in the song "Mai Si" of the Mangala band of Kong Ko Village, Kong Ko Subdistrict, Phichai District, Uttaradit Province. According to the qualitative research methods, this research was conducted by making a research plan, collecting data from documents and in a local field to analyze the rhythmic patterns of the Grog drum, and analyzing roles of the Mangala band in the community. The results of the research found that the song "Mai Si" is divided into 4 parts: 1) the introduction 2) the head of the song 3) the body of the song and 4) the ending of the song. It was also found that there are 3 rhythmic patterns of the Grog drum: 1) playing the drum on the upbeat rhythm and following by beating the drum for 3 times with switching hands in a portion of the sixteenth note in the last part of the rhythm, 2) playing by beating the drum 3 times with switching hands continuously and ending the rhythm up with the upbeat, and 3) playing the drum on the upbeat rhythm and switching to beat the drum with the 4-stroke frequency to end up in the upbeat rhythm. All 3 rhythmic patterns of the Grog drum are mostly played with the upbeat rhythm developed by increasing the notes from 1 to 3 and 4. The 3 rhythmic patterns of the Grog drum are played repetitively with slight adjustments of the rhythm for long rituals. This method helps the musician play without getting tired

during the shows. The uncomplicated variations show the uniqueness of Kong Ko Grog drum styles, which are simple and fun. Even though the era has changed, the Mangala band of Kong Ko Village still adheres to simple performances to maintain its distinctive identity.

Keywords: Mangkala, Grog Drum, Rhythmic Pattern

บทนำ

ดนตรีมีบทบาททำให้สังคมมายาวนาน โดยอาศัยเสียงเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้สึกของศิลปิน ดนตรีสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และจินตนาการของมนุษย์ ทำให้ผู้ฟังทุกชนชาติที่ได้รับฟังดนตรีนั้นเข้าใจและเกิดอารมณ์คล้อยตามได้ จึงเปรียบเหมือนภาษาสากลของมนุษย์ที่ทุกคนสามารถสื่อสารให้เข้าใจร่วมกันได้ ดนตรีนั้นยังสามารถใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งในประเทศไทย กล่าวคือ คนไทยส่วนใหญ่จะนำดนตรีเข้ามาประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ จึงเกิดเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคนไทยจนถึงปัจจุบัน หรือกล่าวได้ว่า ถ้าได้ยินเสียงดนตรีที่ไหนที่แห่งนั้นมักจะมียานมหรสพ เช่น งานบุญ งานกุศล งานฉลองต่าง ๆ งานศพ เป็นต้น ซึ่งในแต่ละพื้นที่ในการบรรเลงดนตรีเพื่อประกอบกิจกรรมหรือพิธีกรรมนั้น จะใช้เครื่องดนตรีที่แตกต่างกัน โดยเป็นไปตามวัฒนธรรมของแต่ละภาค แต่ละท้องถิ่น รวมถึงการบรรเลงเครื่องดนตรี จะมีความแตกต่างกันไป ตามความคิดสร้างสรรค์ของผู้บรรเลง หรือตามรูปแบบของการยึดถือปฏิบัติกันมาช้านานจากบรรพบุรุษ จนเกิดเป็นรูปแบบเฉพาะของการบรรเลงในแต่ละพื้นที่

การแสดงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านเป็นสิ่งที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่เป็นกระจกเงาสท้อนมนุษย์ ในปัจจุบันเห็นชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมอดีต การแสดงพื้นบ้านมักมีการพัฒนาการไปในลักษณะเดียวกัน คือ เริ่มจากการฟ้อนรำเกี่ยวกับกิจกรรมและประสบการณ์ของชาวบ้าน ทำรำประดิษฐ์ขึ้นจากกิจวัตรของชาวบ้านเล่นในเทศกาลต่าง ๆ มีดนตรีง่าย ๆ เพื่อสะท้อนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนเหล่านั้นและวิวัฒนาการเรื่อยมาจนมีแบบแผนที่ชัดเจนเป็นเอกลักษณ์ เช่น รำมั่งคละเป็นการแสดงพื้นบ้านที่ใช้วงดนตรีมั่งคละมาบรรเลงประกอบการรำรำเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบด้วย ปี่ กลองมั่งคละ กลองยี่น กลองหลอน กลองรำมะนา ฆ้อง ฉาบล้อ ฉาบยี่น และกรับจัดเป็นการแสดงที่มีบทบาทในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนทั้งงานมงคลและอวมงคล เช่น แห่นาค แห่เทียนเข้าพรรษา งานผ้าป่า งานศพ และงานในเทศกาลต่าง ๆ (สันติ ศิริคพันธ์, 2540, น.1)

วงม้งคละ เป็นวงดนตรีพื้นบ้านประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีทั้งหลาย จำพวกกลองและเครื่องประกอบจังหวะจึง ฉาบ กรับ โหม่ง ม้งคละเป็นชื่อที่ใช้เรียกได้ทั้งวงดนตรี และเครื่องดนตรี กลองม้งคละมีขนาดเล็กแต่ให้เสียงกังวาน มีบทบาทบรรเลงสอดแทรกกับ กลองยี่น และกลองหลอนให้มีสีสันของการแห่ประโคมวงกลอง ซึ่งบางพื้นที่เรียกกลองม้งคละ ดังกล่าวว่า กลองโก๊กรัก มีรูปแบบเฉพาะตัว สามารถทำให้ผู้ฟังรู้สึกสนุกสนาน คึกคัก จึงเหมาะกับการบรรเลงงานทอดกฐิน ทอดผ้าป่า งานบวช งานสงกรานต์ หรืองานมงคลต่าง ๆ วงม้งคละเป็น วงดนตรีที่อยู่ในชุมชนพื้นที่ราบ โดยตั้งบ้านเรือนแถบลุ่มแม่น้ำน่านและแม่น้ำยม เพื่อประกอบ พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานมงคลและงานอวมงคล วงม้งคละในภาคเหนือตอนล่างที่ยังบรรเลง อยู่ มีที่จังหวัดสุโขทัย พิษณุโลก และอุตรดิตถ์ (ประทีป นกปี, 2537, น.65-66)

กลองโก๊กรัก คือชื่อเรียกของกลองม้งคละมีรูปร่างขนาดเล็กคล้ายทรงกระบอก เป็นกลองที่มีขนาดเล็กที่สุดในวงม้งคละ มี 2 ส่วน คือส่วนลำตัวกลองและท้ายกลอง ส่วนของ ท้ายกลองนี้มีขนาดเล็กกว่าส่วนของลำตัวกลอง ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการใช้มือจับ กลองมีหน้าเดียว ใช้ไม้หวายในการตีบรรเลง เวลาบรรเลงให้เสียงที่เป็นเสียงเล็ก สูง กังวาน จึงทำให้เสียงของ กลองโก๊กรักสามารถดังแทรกเสียงออกมาจากเสียงของกลองยี่น และกลองหลอนที่ให้โทนเสียงทุ้ม เมื่อบรรเลงรวมกันจะมีผสมผสานด้วยรูปแบบจังหวะของแต่ละเครื่องที่ลงตัว ช่วยให้ฟังดูอีกทีก็ ครึกโครม สมกับเป็นขบวนแห่ ในการบรรเลงร่วมขบวนแห่ กลองโก๊กรักใช้ผู้ถือกลอง 1 คน และ ผู้ ตีบรรเลง 1 คน เนื่องจากเป็นเครื่องกลองที่มีเพียงเครื่องเดียวในการประสมวง ผู้บรรเลง สามารถออกแบบสร้างสรรค์การตีได้อย่างอิสระ ตลอดจนรูปแบบที่ตายตัว แล้วใช้ผสมผสานกันไป ในบทเพลงเป็นการพัฒนารูปแบบจังหวะในขณะบรรเลงได้อย่างน่าสนใจ

จากการลงพื้นที่บ้านกองโค ตำบลกองโค อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เบื้องต้น และได้มีโอกาสสัมภาษณ์นักดนตรีม้งคละวงกองโค ตำบลกองโค อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่าในจังหวัดอุตรดิตถ์นั้นปัจจุบันมีวงม้งคละเพียง 1 วงเท่านั้นและในวงล้วนมีแต่ผู้สูงอายุแล้ว ยังไม่มีผู้ใดมาสืบทอด โดยเฉพาะกลองโก๊กรัก ต้องใช้ผู้ที่มีทั้งความสนใจ อดทน และความเข้าใจ ในรูปแบบจังหวะที่ดี ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์รูปแบบจังหวะกลองโก๊กรัก ในเพลงไม้สี่ ซึ่งเป็นเพลงที่วงดนตรีม้งคละบ้านกองโค ใช้ในโอกาสงานต่าง ๆ ทุกครั้ง และเป็นเพลงครู ที่ใช้ เพื่อถ่ายทอดแก่ชนรุ่นหลังและผู้สนใจ รวมทั้งนักดนตรีรุ่นใหม่ในการฝึกเล่น จึงทำให้ผู้ศึกษาวิจัย สนใจศึกษาวิเคราะห์รูปแบบจังหวะกลองโก๊กรัก เพลงไม้สี่ ของวงม้งคละบ้านกองโค ตำบลกองโค อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์บทเพลงอื่น และอนุรักษ์ไว้ ไม่ให้สูญหายไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษารูปแบบจังหวะกลองโครึก “เพลงไม้ส้” วงม้งคละบ้านกองโค ตำบลกองโค อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

ทบทวนวรรณกรรม

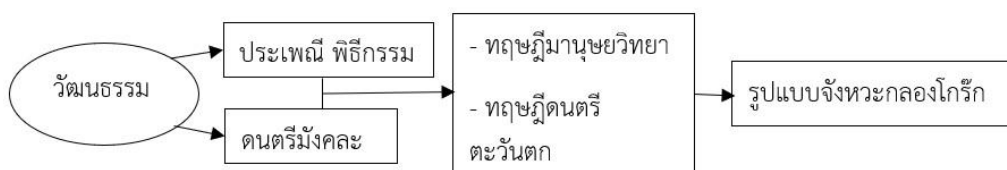
ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็นดังนี้

1) แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัย ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีมานุษยวิทยา เพื่อเป็นแนวทางในการอธิบายความสอดคล้องของบทบาทของกลองโครึกกับวิถีชุมชน และทฤษฎีดนตรีสากล เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์บทเพลง และรูปแบบจังหวะของกลองโครึกในการวิจัยครั้งนี้

2) เอกสารตำราที่ใช้ในงานวิจัย ผู้วิจัยศึกษาจากหนังสือ ตำราเกี่ยวกับภูมิปัญญา และดนตรีพื้นบ้านเพื่อเป็นแนวทางในการอธิบายบริบทของวัฒนธรรมชุมชนที่มีทั้งภูมิปัญญา และเชื่อมโยงถึงดนตรีพื้นบ้านมาช้านาน รวมถึงการแสดงถึงความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในชุมชนนั้น ซึ่งมีดนตรีม้งคละเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชุมชนนั้น

3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับดนตรีม้งคละ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ทั้งประเด็นการวิเคราะห์ ประเด็นการอธิบาย ต่าง ๆ เพื่อเป็นกรอบให้ผู้วิจัยทำการวิจัยได้ตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) การวางแผนงานเบื้องต้น ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ สืบหาข้อมูลเบื้องต้น และเลือกพื้นที่ตำบลกองโค อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นพื้นที่ศึกษา

2) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสังเกตและสัมภาษณ์โดยสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลด้านดนตรีคือ นายเสมียน เนื่อนุ้ย

และกลุ่มนักดนตรีวงม้งคละบ้านกองโค นอกจากนี้กลุ่มผู้วิจัยได้บันทึกเสียงการบรรเลงกลองโกกรักจากภาคสนามเพื่อถอดเป็นโน้ตตะวันตกเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

3) การจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียงให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4) การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเรียบเรียงไปตรวจสอบกับบุคคลข้อมูลอีกครั้ง

5) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์รูปแบบจังหวะ โดยใช้ทฤษฎีดนตรีตะวันตกเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ และทฤษฎีหน้าที่นิยม ในการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของวงดนตรีม้งคละต่อพื้นที่ชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางเชื่อมโยงการอภิปรายถึงความสอดคล้อง ของรูปแบบจังหวะในดนตรีม้งคละกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น ๆ

6) การสรุปผลและนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยสรุปผลตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

7) ขอบเขตของการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์รูปแบบจังหวะกลองโกกรักในบทเพลงไม้สี่ของวงม้งคละ บ้านกองโค ตำบลกองโค อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์เป็นข้อมูลหลัก โดยมีขอบเขตด้านระยะเวลาตั้งแต่ เดือนสิงหาคม พ.ศ.2562 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2563

ผลการวิจัย

ปัจจุบันดนตรีม้งคละหมู่บ้านกองโคได้รับการสืบทอดจากนายกระทรวง สิ้นหลักร้อยให้แก่ นายเสมียน เนื่อนุ้ย เพื่อใช้ในการแสดงใน อำเภอพิชัย และหมู่บ้านกองโค จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายเสมียน เนื่อนุ้ย พบว่า วงม้งคละกองโคในปัจจุบันนิยมใช้บทเพลงไม้สี่ซึ่งเป็นเพลงที่มีจังหวะกลองคล้ายจังหวะรำวง เป็นบทเพลงให้ความสนุกสนาน และจังหวะที่ไม่ซับซ้อนมากนัก โดยจับรูปแบบของกลองยี่นเป็นหลักฟังดูเข้าใจง่าย และเพลงไม้สี่มักนิยมนำมาบรรเลงในงานบุญ งานมงคล และงานแห่ เช่น

1) งานประเพณีแข่งเรือของบ้านกองโคที่มีมาตั้งแต่ในอดีต โดยเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นทุกปีละ 1 ครั้ง การแห่เรือของชาวบ้านกองโคจะนำดนตรีม้งคละมาบรรเลงในการลงเรือและทำการปล่อยเรือไป

2) งานประเพณีสงกรานต์ ซึ่งชาวบ้านจะจัดงานขึ้นในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ภายในงานจะมีการนำดนตรีม้งคละมาใช้บรรเลงในการแห่พระ และตั้งขบวนจากหน้าวัดโดยมีนางรำ มา

ำหน้าขบวนเพื่อสร้างความสนุกสนาน แล้วเคลื่อนขบวนแห่เข้าไปในวัดเพื่อส่งค้ำน้ำพระและเล่นน้ำกันตามประเพณี

3) งานเข้าพรรษา ชาวบ้านกองโคจะจัดงานในช่วงวันเข้าพรรษาของทุกปี ช่วงเช้าวงดนตรีมังคละจะบรรเลงไหว้ครูหน้าองค์พระประธานในวัด จากนั้นได้ตั้งขบวนแห่บรรเลงในช่วงที่ชาวบ้านเข้าแถวรอใส่บาตรพระสงฆ์

วงมังคละบ้านกองโคตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคือรุ่นของนายเสมียน เนื่อนัย พบเห็นการแสดงของวงในงานต่าง ๆ เพียงไม่กี่งาน เพราะเหลือแคว้งเดียวเท่านั้น เพลงที่ใช้ทุกงานคือเพลงไม้สี่ ดังแสดงโน้ตกลองยี่น และโน้ตกลองโกกรัก 37 ห้องจากทั้งหมด 133 ห้อง โดยมีผลของการวิเคราะห์ ดังนี้

เพลงไม้สี่

The musical score for 'เพลงไม้สี่' is presented in a standard musical notation format. It consists of two staves for each instrument, with the instrument names 'กลองยี่น' and 'กลองโกกรัก' written to the left of each staff. The time signature is 2/4. The score is divided into measures, with measure numbers 8, 14, 20, 26, and 32 marked at the beginning of their respective staves. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and bar lines.

ภาพ 2 แสดงตัวอย่างโน้ตเพลงไม้สี่ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงห้องที่ 37

เมื่อถอดโน้ตเพลงไม่ว่าทั้งกลองยี่นและกลองกรีก ผู้วิจัยนำมาแยกเพื่อวิเคราะห์หารูปแบบของจังหวะกลองกรีกโดยเทียบจากรูปแบบจังหวะหลักของกลองยี่น ดังนี้

กลองยี่น กลองยี่นมีรูปแบบจังหวะภายใน 2 ห้องเป็นชุดของรูปแบบจังหวะ 1 รอบ เป็นรูปแบบจังหวะสั้น ๆ ดังจะเห็นได้ในห้องเพลงที่ 6 - 7 เป็นการตั้งจังหวะของบทเพลง จากนั้นจะตีรูปแบบเดิม ซ้ำไปทั้งเพลง เป็นจังหวะหลักของเพลง สัดส่วนโน้ตอยู่ในสัดส่วนของเซบัต 1 ชั้น จังหวะใหญ่อยู่ในจังหวะตกเป็นหลัก ซึ่งเป็นจังหวะไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย ดังภาพที่ 3

ภาพ 3 แสดงตัวอย่างโน้ตกลองยี่น

กลองกรีก จากโน้ตของกลองกรีกทั้งเพลง จำนวน 133 ห้องเพลง ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ผลว่า การบรรเลงกลองกรีกสามารถแบ่งเป็น 4 ส่วน จากรูปแบบจังหวะของกลุ่มโน้ต คือ ส่วนเกริ่นเพลง ส่วนเริ่มเพลง ส่วนตัวเพลง และส่วนท้ายเพลง ซึ่งทั้ง 4 ส่วนแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของนักดนตรีที่จัดเรียงการสร้างสรรค์การบรรเลงได้อย่างมีเอกลักษณ์ดังนี้

1. ส่วนเกริ่นเพลง ตอนเกริ่นขึ้นเพลงใช้กลองกรีก บรรเลงเกริ่นขึ้นโดยไม่มีความเร็วที่ตายตัวขึ้นอยู่กับความรู้สึกของผู้บรรเลง ลีลาการตีของผู้บรรเลง เป็นการตีขึ้นต้นจังหวะทีละ 1 จังหวะช้า ๆ ในห้องที่ 1 แล้วค่อย ๆ ตีถี่ขึ้นไปเรื่อยจากห้องที่ 2 - 4 แล้วใช้การรวบในห้องที่ 5 โดยรวบไปเรื่อย ๆ เพื่อรอให้กลองยี่นขึ้นเพื่อกำหนดจังหวะของเพลง ไป 2 ห้อง แล้วเข้าสู่ส่วนเริ่มเพลง

ภาพ 4 โน้ตกลองกรีกส่วนเกริ่นเพลง ห้องที่ 1 ถึง 7

2. ส่วนเริ่มเพลง คือส่วนที่เริ่มตีล่อ ตีขัดกับจังหวะหลักของกลองยืน โดยใช้สัดส่วนโน้ตที่เป็นจังหวะยกในท้องที่ 8 และเป็นโน้ตรวีสั้น ๆ เพียงไม่กี่ครั้ง ในท้องที่ 9, 10 และ 11 จากนั้นจึงค่อยผ่อนคลายเป็นสัดส่วนโน้ตลดลงมาเป็นเพียงตีสลับมือกันในท้องที่ 12, 13 และ 14 จนมาเหลือโน้ตจังหวะยก และโน้ตที่พัฒนาในจังหวะยกในท้องที่ 16 ถึง 19 เมื่อถึงท้องที่ 20 เป็นการพักโดยตีรวีเพื่อเข้าสู่ส่วนของตัวเพลงในท้องที่ 22 ดังภาพ 5 ดังนี้

ภาพ 5 โน้ตกลองกรีกส่วนเริ่มเพลง ท้องที่ 1 ถึง 15

3. ส่วนตัวเพลง คือส่วนที่กลองกรีกจะใช้รูปแบบจังหวะที่ซ้ำกันมากที่สุดไประยะเวลายาว ซึ่งอยู่ในสัดส่วนโน้ตเซบัต 1 ชั้นจังหวะยกเป็นหลัก ผสมกับกลุ่มโน้ตที่พัฒนาเพิ่มขึ้น แต่ยังจบกลุ่มโน้ตที่จังหวะยกเช่นเดิม ซึ่งส่วนตัวเพลงเริ่มจากท้องที่ 22 ไปจนถึงท้องที่ 65 พบว่า กลุ่มโน้ตแสดงถึงรูปแบบจังหวะที่เหมือนกันจากท้องที่ 22 ถึง 43 ตีซ้ำกันทั้งหมด ส่วนท้องที่ 44 ถึง 65 ยังคงใช้การตีจังหวะยกสลับกับโน้ตที่พัฒนาขึ้นในจังหวะยกเช่นเคย เพียงแต่ใช้การสลับกลุ่มโน้ตที่ถี่ขึ้นจากเดิม ดังภาพ 6 ดังนี้

ภาพ 6 โน้ตกลองโก๊กรักส่วนตัวเพลง ห้องที่ 2 ถึง 65

4. ส่วนท้ายเพลง เป็นส่วนที่นักดนตรี ใช้การตีจังหวะยกครั้งเดียวให้น้อยลง เป็นการเล่นโน้ตที่พัฒนาจากจังหวะยก คือการตีติดต่อกันสามครั้งแต่ยังจบที่จังหวะยก โดยใช้มากขึ้นหรือพบบ่อยครั้งขึ้น ตั้งแต่ห้องที่ 66 ไปจนถึงจบเพลง เป็นการเพิ่มความถี่ของตัวโน้ตบ่อยครั้ง แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจ ความสนุก ตื่นเต้น มากขึ้นด้วยสัดส่วนโน้ตที่ถี่ขึ้นดังภาพ 7 ดังนี้

ภาพ 7 โน้ตกลองกรีกส่วนท้ายเพลง ห้องที่ 66 ถึง 133

จากทั้งการวิเคราะห์โน้ตกลองกรีกทั้ง 4 ส่วนของเพลงไม้สี่ชิ้นนี้ สรุปรูปแบบ จังหวะกลองกรีกได้ว่า ใช้ตีจังหวะยกเป็นหลัก ซึ่งทั้งเพลงมีโน้ตที่ตีเป็นจังหวะตกเพียง 6 ห้อง เพลงจากทั้งหมด 133 ห้อง จึงแสดงให้เห็นได้ว่า รูปแบบจังหวะกลองกรีก ในเพลงไม้สี่ของวง มังคละบ้านกองโค นิยมเล่นในจังหวะยกเพื่อเป็นสัดส่วนชุดที่ไม่ยากนักและสามารถบรรเลงได้เป็น เวลานาน ด้วยสัดส่วนของโน้ตในที่พบเห็นดังตารางสรุปรูปแบบจังหวะ ดังนี้

ตาราง 1 ตารางโน้ตสรุปรูปแบบจังหวะกลองโกร๊ก

รูปแบบที่ 1

รูปแบบนี้พบเป็นจำนวนมากในบทเพลงเป็นการตีจังหวะยก โดยใช้ไม้กลองตีคู่ลงไปที่กลอง แล้วต่อด้วยการตีสลับมือ 3 ครั้ง ในสัดส่วนโน้ตเช็ต 2 ชั้นในส่วนท้าย เป็นการพัฒนามาจากจังหวะยก และนักดนตรีจะใช้รูปแบบจังหวะนี้ สร้างสรรค์โดยสลับสัดส่วนกลุ่มโน้ตนำมาไว้ส่วนหน้าบ้าง ส่วนท้ายบ้าง สลับกันไปมา ตีซ้ำไปมาเป็นรูปแบบสั้น ๆ

รูปแบบที่ 2

รูปแบบนี้คือการพัฒนาสัดส่วนโน้ตจากจังหวะยก โดยใช้มือตีไม้สลับให้สลับกัน 3 ครั้งแต่จบที่จังหวะยกในกลุ่มโน้ตนั้น แต่นำมาต่อกันเป็นระยะเวลายาว เพื่อสร้างความเร้าใจ ตื่นเต้นขึ้น จึงมักพบเห็นในส่วนท้ายเพลง

รูปแบบที่ 3

รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่พบน้อยที่สุดในเพลง นักดนตรีใช้บรรเลงเพียง 4 ครั้งทั้งเพลง เนื่องจากเป็นรูปแบบที่มีสัดส่วนความถี่ของโน้ตต้องตี 4 ครั้งให้จบในจังหวะยก จึงทำให้เกิดความถี่และความไวในทางปฏิบัติ แต่นักดนตรีของวงม้งคละบ้านกองโค เลือกนำมาใส่เป็นสีสันในบางส่วนเท่านั้นเพื่อไม่ให้เกิดความยากและซับซ้อนจนเกินไป

จากผลการวิจัย โดยการยกตัวอย่างบางท่อนเพลงเพื่อทำการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้นำมาโน้ตทั้งเพลงของกลองโกร๊กในเพลงไม้สี ดังแสดงโน้ตเพลงทั้งเพลงด้วย QR Code ดังนี้

ภาพ 8 QR Code โน้ตกลองโกร๊ก เพลงไม้สี่
ที่มา : นพดล พันธุ์เพชร (2566)

สรุปและอภิปรายผล

วงม้งคละบ้านกองโค เป็นวงดนตรีพื้นบ้านมีบทบาทเพื่อช่วยเชื่อมผู้คนในสังคมและวัฒนธรรมที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมดังเห็นได้ว่าการแสดงของวงม้งคละบ้านกองโค มักนำไปแสดงในงานสำคัญ ประเพณีต่าง ๆ ในสังคมเพื่อให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้นเรียบร้อยสำเร็จไปด้วยดี ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของมาลิโวสกี (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2553, น.84-85) ที่ว่าความเชื่อและการปฏิบัติต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม (Cultural Beliefs and Practices) จะช่วยทำให้เกิดความราบรื่นในการทำหน้าที่ของสังคม ในขณะที่เดียวกันก็จะก่อให้เกิดประโยชน์สุข (Benefits) แก่ปวงชนทางด้านชีววิทยาและจิตวิทยา ซึ่งการบรรเลงดนตรีม้งคละ เป็นวงลักษณะของการประโคมกลอง จึงมีเครื่องดนตรีกลองเป็นหลักประกอบกับเครื่องประกอบจังหวะ เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง ยิ่งทำให้เสียงของการบรรเลงรวมวงดูอีกทีก็ครึกโครม สนุกสนานยิ่งขึ้น

ทั้งนี้บทบาทของวงที่มีต่อสังคมแล้วนั้น นักดนตรีที่บรรเลงเองมีส่วนสำคัญ เพราะต้องยอมอดทนทั้งการฝึกซ้อม และตลอดจนการบรรเลงในงานด้วยทั้งกำลัง และสติปัญญาในการบรรเลง กล่าวคือภูมิปัญญาเพราะขณะบรรเลงนักดนตรีมักใส่สัดส่วนของการเล่นแบบมีไหวพริบ ทั้งทางความรู้และทักษะ ซึ่งสอดคล้องกับเสรี พงศ์พิศ (2551, น.173) กล่าวถึงภูมิปัญญาไทยคือรากฐานชีวิตของ คนไทยที่แสดงออกในวิถีของคนไทย วัฒนธรรมความเป็นอยู่ การละเล่น เป็นต้น และสอดคล้องกับ วีรพงษ์ แสงชูโต (2552, น.50) ภูมิปัญญาหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ทักษะ วิธีการต่าง ๆ ที่เกิดจาก สติปัญญาและความสามารถของคนในท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการ แก้ปัญหาหรือหรือพัฒนาการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งการบรรเลงกลองโกร๊ก เช่นเดียวกันต้องอาศัยความรู้ ทักษะ และไหวพริบในการบรรเลงด้วยรูปแบบกลองโกร๊กให้

เกิดการสอดแทรกจากกลองยี่นและกลองหลอน เพื่อให้เกิดสีสันและจังหวะที่ไม่ซ้ำกับกลองยี่นและกลองหลอน นั่นคือการคิดและแก้เหตุการณ์ด้วยความรู้และทักษะที่ชำนาญอย่างลงตัว

การวิเคราะห์รูปแบบจังหวะกลองกรีก เพลงไม้สี่ วงม้งคละบ้านกองโค จากที่กลุ่มผู้วิจัยได้เก็บบทเพลงของ วงม้งคละบ้านกองโค ได้นำมาถอดจังหวะเป็นโน้ตดนตรีตะวันตกและวิเคราะห์รูปแบบจังหวะของบทเพลงไม้สี่ พบว่าวงม้งคละกองโคใช้หลักการพัฒนาลักษณะจังหวะที่นำมาบรรเลงแบบซ้ำ ใช้ลูกเล่นซ้ำโดยปรับส่วนของจังหวะเล็กน้อย แต่ไม่ซับซ้อนจนเกินไป มักจะใช้สัดส่วนจังหวะสั้น ๆ บรรเลงในพิธีกรรมที่ใช้เวลานาน ซึ่งจะทำให้นักดนตรีไม่เหนื่อยและเกิดอาการเมื่อยล้าระหว่างการบรรเลงดนตรีม้งคละ นักดนตรีใช้การตีเป็นจังหวะยกเป็นหลักและจะใช้จังหวะยกนั้นพัฒนาส่วยย่อยออกไปแต่ยังคงอยู่บนพื้นฐานของจังหวะยก แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาจังหวะให้ชัดกับจังหวะหลัก คือกลองยี่น

รูปแบบการพัฒนาจังหวะของกลองกรีก มีการพัฒนาในหน่วยย่อยจังหวะที่ไม่ซับซ้อนมากนักแต่ช่วยเสริมให้การบรรเลงมีความน่าสนใจเพิ่มขึ้น แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ ณิชชา โสคติยานุรักษ์ (2544, น.39) ในด้านการพัฒนาจังหวะกล่าวว่า การพัฒนาลักษณะจังหวะที่สำคัญหรือเรียกว่าหน่วยย่อยเอก ลักษณะจังหวะที่ถูกนำมาเล่นในรูปแบบของการซ้ำ การแปรหรือการพัฒนา การซ้ำเป็นการนำลักษณะของจังหวะมาเล่นอีกเหมือนเดิม แต่ลักษณะจังหวะที่นำมาซ้ำควรเป็นลักษณะจังหวะที่มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์และน่าสนใจ และส่วนของจังหวะชัดเป็นเทคนิคการเพิ่มรสชาติให้ทำนองน่าสนใจขึ้น และส่วนความหนาแน่นของลักษณะจังหวะต้องมีสมดุลระหว่างการใช้น้ตเร็ว ๆ ซึ่งฟังดูกระชับ ทั้งนี้อัตราความเร็วยังคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ในการวิเคราะห์ความหนาแน่นของลักษณะจังหวะ อาจมองภาพรวมจากจุดหนึ่ง เช่น จุดแรกอาจเริ่มด้วยการใช้ลักษณะจังหวะห่าง ๆ ต่อมาเมื่อมีการเพิ่มโน้ตเข้บ้ตหนึ่งชั้นและโน้ตเข้บ้ตสองชั้นสลับกับโน้ตตัวดำ และเมื่อมาถึงช่วงสุดท้ายพบว่ามีแค่โน้ตเข้บ้ตสองชั้นทั้งหมด นั้นหมายความว่าความหนาแน่นของลักษณะจังหวะเพิ่มมากขึ้นตามลำดับจากน้อยไปมาก ให้ความรู้สึกเหมือนเพลงเร็วขึ้น เพิ่มความตื่นเต้นมากขึ้น

ผลของการวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการวิเคราะห์ความหนาแน่นของลักษณะดังกล่าว คือ รูปแบบจังหวะกลองกรีก เพลงไม้สี่ ของวงม้งคละบ้านกองโก ส่วนเกริ่นเพลงจะเริ่มจากช้าแล้วค่อย ๆ เร็วขึ้นเพิ่มความถี่ของจำนวนโน้ตและความเร็วขึ้นเพื่อให้เกิดความตื่นเต้น จนถึงส่วนเริ่มเพลง และส่วนตัวเพลง ใช้สัดส่วนที่สลับไปมาแบบไม่มีความหนาแน่นของโน้ตมากนัก ซึ่งเป็นการดำเนินอย่างเรียบง่าย จนถึงส่วนท้ายเพลง มีการเพิ่มความถี่ของโน้ตให้มีความหนาแน่นและฟังดูตื่นเต้นเร้าใจมากขึ้น ก่อนจบเพลง

เห็นได้ชัดว่าเอกลักษณ์ของรูปแบบกลองโกร๊กวงม้งคละบ้านกองโคคือ ไม่นิยมบรรเลงที่ซับซ้อนเนื่องจากมักใช้ในโอกาสขบวนแห่เพื่อให้เกิดความสนุกสนานของชาวบ้านที่มาร่วมงาน จึงใช้รูปแบบจังหวะขัดกับกลองยี่นที่เป็นหลัก โดยขัดเป็นจังหวะยกที่ไม่ยาวนาน ส่งผลทำให้นักดนตรีบรรเลงได้อย่างสนุก และยาวนาน โดยไม่ต้องกังวลถึงจังหวะที่ยากเกินไป ทั้งนี้เพื่อประกอบกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วง ไปอย่างราบรื่น เป็นการธำรงเอกลักษณ์ด้านดนตรีวงม้งคละของบ้านกองโค ตำบลกองโค อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมสำคัญเพื่อสืบทอดสู่ลูกหลานและชนรุ่นหลังสืบไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

การศึกษาลักษณะทางดนตรีโดยทั่วไปจะได้รับองค์ความรู้โดยตรงจากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางดนตรีที่เกี่ยวข้อง มีเป้าหมายเพื่อการอธิบายความและเชื่อมโยงศาสตร์และศิลป์ในเชิงวิชาการที่ได้สังเคราะห์จากปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งนี้การศึกษาที่จะเกิดประโยชน์สูงสุด ควรมีการพัฒนาผลจากการวิเคราะห์สู่การสร้างสรรค์บทเพลงหรือแนวทางการถ่ายทอดสู่ผู้ที่สนใจหรือเยาวชนรุ่นใหม่ต่อไปได้อย่างกว้างขวาง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาวิจัยในครั้งถัดไปควรขยายขอบเขตสู่กระบวนการสร้างสรรค์งานประยุกต์ดนตรีพื้นบ้านกับดนตรีสมัยนิยม เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาและนำไปบรรเลงต่อยอดสู่การธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญทางวัฒนธรรมของชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณัชชา โสคติยานุรักษ์. (2544). *สังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- นพดล พันธุ์เพ็ชร. (2566). *โน้ตกลองโกร๊ก เพลงไม้สี่*. สืบค้นจาก https://drive.google.com/file/d/18aaHA_G5-https://drive.google.com/file/d/18aaHA_G5-w0Dsymbi1gvpqbXKy958tdkB/view?usp=share_link
- ประทีป นกปี. (2537). *ดนตรีพื้นบ้านไทย*. พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วีระพงษ์ แสง-ชูโต. (2552). *แนวทางการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น*.
เชียงใหม่: โชตนาพรินท์.

สันติ ศิริคชพันธ์. (2540). *วังมัจฉะในจังหวัดพิษณุโลก*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุเทพ สุนทรเภสัช. (2553). *ทฤษฎีมานุษยวิทยา (ภาคสอง)*. กรุงเทพฯ: ดวงกมลพับลิชชิง.

เสมียน เนื่อนัย. (2563, 2 พฤษภาคม). *การบรรเลงกลองโกร๊กของตำบลกองโค อำเภอฟิชัย*
จังหวัดอุดรดิติถ์. ผู้สัมภาษณ์: นพดล พันธุ์เพ็ชร. บ้านกองโค ตำบลกองโค อำเภอฟิชัย
จังหวัดอุดรดิติถ์.

เสรี พงศ์พิศ. (2551). *แนวคิดแนวปฏิบัติ ยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์
การพิมพ์.